

Súd: Krajský súd Košice
Spisová značka: 9Co/246/2020
Identifikačné číslo súdneho spisu: 7614207671
Dátum vydania rozhodnutia: 29. 11. 2021
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Dana Popovičová
ECLI: ECLI:SK:KSKE:2021:7614207671.1

Uznesenie

Krajský súd v Košiciach, v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Dany Popovičovej a členiek senátu JUDr. Gizely Majerčák a JUDr. Aleny Mikovej v spore žalobcu: D. T., nar. XX.XX.XXXX, bytom v F. Č.. XX proti žalovanému: C. F., nar. X.X.XXXX, bytom v F. Č.. XX, v konaní o uloženie povinnosti žalovanému zdržať sa zásahov do vlastníckeho práva, o odvolaní žalovaného proti rozsudku Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 24.9.2020 č. k. 16C/34/2014-87 takto

rozhodol:

Z r u š u j e rozsudok vo výrokoch, ktorými bolo žalobe vyhovené a vo výrokoch o trovách konania strán sporu a štátu a v zrušenom rozsahu vracia vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

odôvodnenie:

1. Okresný súd Spišská Nová Ves (ďalej len „súd prvej inštancie“) rozsudkom uvedenom v záhlaví tohto rozhodnutia zastavil konanie v časti, v ktorej sa žalobca domáhal uloženia povinnosti žalovanému odstrániť konáre stromov z hospodárskej budovy na parc. č. XXX. Žalovanému uložil povinnosť z parcely registra „C“ evidovanej v k.ú. F. na katastrálnej mape pod parcelným číslom XXX/X nachádzajúcej sa v k.ú. F. vedenej na LV č. X odstrániť kovový stĺp vstupnej brány spolu so vstupnou bránou na ňom upevnenou. Žalovanému uložil povinnosť odstrániť priečne oplotenie zasahujúce do parcely registra „C“ evidovanej na katastrálnej mape v k.ú. F. pod parcelným číslom XXX/X a ukončené stĺpikom osadeným na uvedenej parcele č. XXX/X a priečne oplotenie prechádzajúce cez parcelu registra „C“ evidovanej na katastrálnej mape v k.ú. F. pod parcelným číslom XXX/X a zasahujúce až do parcely registra „C“ evidovanej v k.ú. F. na katastrálnej mape pod parcelným č. XXX a ukončené stĺpikom osadeným na uvedenej parcele č. XXX. Žalovanému uložil povinnosť odstrániť kamenný múr zasahujúci do parcely registra „C“ evidovanej v k.ú. F. na katastrálnej mape pod parcelným číslom XXX/X. Žalovanému uložil povinnosť odstrániť navýšenie vykonané na parcele registra „C“ evidovanej na katastrálnej mape v k.ú. F. pod parcelným č. XXX/X a na parcele registra „C“ evidovanej na katastrálnej mape v k.ú. F. pod parcelným č. XXX/X. Žalobu v prevyšujúcej časti zamietol. Rozhodol, že žiadna zo strán sporu nemá právo na náhradu trov konania Slovenskej republike nepriznal nárok na náhradu trov konania spočívajúcich v trovách štátu.

2. V odôvodnení rozsudku súd prvej inštancie uviedol, že žalobca pôvodne v konaní vedenom pod sp. zn. 14C/104/2007 uplatnil viacero nárokov v súvislosti s ochranou vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, a to parcely č. XXX/X o výmere 6 m², parcely č. XXX/X o výmere 14 m², parcely č. XXX/X o výmere 14 m² a parcely č. XXX/X o výmere 2 m² nachádzajúcich sa v katastrálnom území obce F., obec F., okres G., zapísaných v katastri nehnuteľností na LV č. X ako parcely registra „C“. Rozsudkom zo dňa 3.3.2014 č. k. 16C/47/2010-103 rozhodol súd o určovacej žalobe tak, že určil, že žalobca je výlučným vlastníkom predmetných nehnuteľností - pozemkov. Rozsudok v tejto časti nadobudol právoplatnosť. Týmto rozsudkom súd prvej inštancie zároveň vylúčil konanie o negatívnej žalobe, ktorou sa žalobca domáhal vo vzťahu k žalovanému zdržania sa zásahov do vlastníckeho práva v súvislosti s týmito pozemkami na samostatné konanie, ktoré sa ďalej viedlo pod sp. zn. 16C/34/2014. Z odôvodnenia vyššie spomínaného rozsudku vyplynulo, že v konaní vedenom pod sp. zn. 14C/104/2007, súd prvej inštancie

právoplatne rozhodol o časti nároku žalobcu, ktorým sa domáhal určenia hranice medzi parcelami nachádzajúcimi sa v k.ú. obce F., zapísanými na LV č. X, a to parc. č. XXX, druh pozemku - zastavané plochy a nádvoria o výmere 94 m², parc. č. XXX, druh pozemku - zastavané plochy a nádvoria vo výmere 342 m² a parc. č. XXX - druh pozemku - záhrada o výmere 1147 m², ktoré sú vo vlastníctve žalovaného tak, že táto prechádza bodmi 1, 2, 3, 662 a 663 podľa graf. prílohy v č. 4 znal. posudku č. 20/2009 zo dňa 24.9.2009 znalca z odboru geodézie a kartografie Ing. Ladislava Tichého, Kolárova 6, Spišská Nová Ves. Rozsudok v tejto časti nadobudol právoplatnosť dňom 3.7.2010. Súd prvej inštancie určovacím výrokom tak poskytol ochranu žalobcovi vo vzťahu k predmetným parcelám, keď mal za to, že v rámci vykonávania obnovy katastrálneho operátu došlo k posunutiu hranice medzi parcelami č. XXX, XXX R. XXX, zapísanými na LV č. X, k.ú. F., ktoré vlastnícky patria žalobcovi na jednej strane a parcelami č. XXX R. XXX, zapísanými na LV č. X, k.ú. F., ktoré vlastnícky patria žalovanému. Dôvodom posunu hraníc pozemkov na terajší stav bolo podľa záverov znaleckého posudku č. 20/2009 zo dňa 7.12.2009 znalca Ing. Ladislava Tichého to, že žalobca nesprávne previedol oplotenie, ktoré bolo následne zamerané ako majetkoprávna hranica. Novovytvorené parcely č. XXX/X, XXX/X, XXX/X R. XXX/X predstavujú tú časť pozemkov, ktoré by inak tvorili súčasť parcel č. XXX, XXX, XXX, vlastnícky patriacich žalobcovi, pokiaľ by k posunu hraníc pozemkov nebolo bývalo došlo. Súd mal za to, že žaloba o určenie vlastníckeho práva je z týchto dôvodov opodstatnená, preto jej vyhovel.

3. O negatívnej žalobe, ktorou sa žalobca domáhal vo vzťahu k žalovanému odstránenia stavieb, bližšie žalobcom špecifikovaných, a ktoré na pozemku vlastnícky mu patriacom postavil žalovaný, resp. jeho právny predchodca rozhodol súd napadnutým rozsudkom.

4. Žalobca vzal žalobu v časti, v ktorej sa domáhal vo vzťahu k žalovanému uloženia povinnosti odstrániť konáre stromov z hospodárskej budovy na parc. č. XXX späť a žalovaný s týmto späťvzatím žaloby súhlasil, preto súd prvej inštancie konanie v zmysle § 145 ods. 2 C.s.p. v tejto časti zastavil.

5. Z odôvodnenia rozsudku vyplynulo, že žalobca sa negatívnou žalobou vo vzťahu k žalovanému domáhal uloženia povinnosti odstrániť z parcely č. XXX/X vstupnú bránu a asfaltovú cestu s poklopom nachádzajúcu sa pred uvedenou bránou, ktorá sa nachádza pred parcelou č. XXX/X, odstrániť múr z parcely č. XXX/X, ktorý sa opiera o parcelu č. XXX a spadá do parcely č. XXX a spád zo strechy múra ide do hospodárskej budovy stojacej na parcele č. XXX, odstrániť 3 priečne oplotenia z parcely č. XXX/X, ktoré presahujú až do parcely č. XXX, a navýšenie dvora od múrov hospodárskej budovy stojacej na parcele č. XXX a od rodinného domu stojaceho na parcele č. XXX, a tiež odstrániť navýšenie dvora žalovaného z parcel č. XXX/X, XXX/X, XXX/X, XXX, XXX (viď uznesenie Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 24.9.2013, ktorým bola pripustená zmena návrhu v tejto časti a uznesenie vyhlásené na pojednávaní dňa 25.8.2020, ktorým bola pripustená čiastočná zmena žaloby).

6. Po skutkovej stránke súd prvej inštancie mal za nesporné, že žalobca je výlučným vlastníkom parcel č. 293/2, 293/3, 294/2 a 294/3, nachádzajúcich sa v katastrálnom území obce Studenec, zapísaných na LV č. X, vo vzťahu ku ktorým bolo právoplatne určené rozsudkom súdu vlastníctvo žalobcu k týmto parcelám. Zároveň je žalobca výlučným vlastníkom aj ďalších pozemkov, zapísaných na LV č. X, nachádzajúcich sa v kat. úz. obce F., a to parcel č. XXX (zastavané plochy a nádvoria o výmere 342 m²), stavby na tejto parcele stojacej zapísanej na LV č. XXX, parcely č. XXX (zastavané plochy a nádvoria o výmere 342 m²), parcely č. XXX (záhrada o výmere 1 147 m²) a parcely č. XXX (zastavané plochy a nádvoria o výmere 104 m²). Žalovaný je výlučným vlastníkom pozemkov, nachádzajúcich sa v katastrálnom území obce F., a to parcely č. XXX/X (zastavané plochy a nádvoria o výmere 163 m²), parcely č. XXX/X (zastavané plochy a nádvoria o výmere 155 m²), parcely č. XXX/X (zastavané plochy a nádvoria o výmere 51 m²), parcely č. XXX/X (zastavané plochy a nádvoria o výmere 173 m²), parcely č. XXX/X (záhrada o výmere 311 m²) a parcely č. XXX/X (záhrada o výmere 1 145 m²).

7. Súd prvej inštancie po vykonanom dokazovaní a po právnom posúdení veci v zmysle § 118 ods. 1, 2, § 119 ods. 1, 2, § 126 ods. 1, § 135c ods. 1, 2 Občianskeho zákonníka dospel k záveru, že negatívna žaloba, ktorou sa žalobca domáhal odstránenia stavieb z pozemkov vlastnícky mu patriacich vo vzťahu k žalovanému, je čiastočne opodstatnená.

8. Pokiaľ ide o parcelu č. XXX/X, podľa názoru súdu prvej inštancie je zásah do vlastníckeho práva žalobcu realizovaný kovovým stĺpom ku vstupnej bráne o rozmeroch 0,10 m x 0,10 m, ktorý je zabetónovaný v zemi. Zásah predstavuje aj spevnená plocha - kamenná dlažba o výmere 0,30 m², vo

vzťahu ku ktorej nie je v žalobe formulovaná požiadavka na jej odstránenie. Táto spevnená plocha - kamenná dlažba tak nie je predmetom konania. Podľa názoru súdu prvej inštancie, výsledky vykonaného dokazovania svedčia o tom, že pokiaľ ide o vstupnú bránu s kovovým stĺpom nachádzajúcom sa na parc. č. XXX/X, ide o stavbu v zmysle § 119 ods. 2 Občianskeho zákonníka, nakoľko táto brána skrz kovový stĺpik má preukázateľne betónový základ, ktorým je brána pevne spojená so zemským povrchom. Pokiaľ ide o túto vstupnú bránu, vo vzťahu k nej sa žalovaný a rovnako aj ním navrhnutý svedkovia vyjadrovali v tom zmysle, že žalobca voči jej umiesteniu v priebehu jej výstavby nič nenamietal, čo žalobca popieral. V tej súvislosti súd prvej inštancie uviedol, že v čase priebehu výstavby medzi stranami sporu sa začali objavovať rozpory o posunutí hranice medzi ich pozemkami (spor o „okapy“). Sám žalovaný prehlásil, že až 99% domov v dedine je takto postavených, že brány sú nalepené na múry rodinných domov, teda nekopírujú „okapy“, avšak susedia túto skutočnosť navzájom tolerujú. Z toho vyplýva, že žalovaný musel byť prinajmenšom uzrozumený s tým, že nejaký posun pri umiestnení uvedeného stĺpa vstupnej brány by mohol nastať. Z hľadiska neoprávnenosti stavby podľa názoru súdu prvej inštancie nie je dôležitá subjektívna stránka stavebníka, t.j. dôvod, na základe ktorého vznikla neoprávnená stavba (omyl stavebníka, úmyselné konanie). Nie je preto rozhodujúce, či stavebník stavbu realizoval v dobrej, či zlej viere, preto nemožno poskytnúť zvýšenú ochranu stavebníkovi, ktorý bol v dobrej viere, a to ani vtedy, keď vlastník pozemku o stavbe vedel a nezabránil jej. Pokiaľ by aj žalobca vedel o nesprávnom umiestnení kovového stĺpu vstupnej brány, a proti tomu umiestneniu by nezakročil a nebránil v jeho postavení, tento jeho postoj nezavaruje jeho práva domáhať sa následného odstránenia takejto stavby. Podľa názoru súdu, uvedený kovový stĺp vstupnej brány je potrebné považovať za neoprávnenú stavbu.

9. V prípade parciel, vlastnícky patriacich žalobcovi č. XXX/X R. Č.. XXX, zásah do jeho vlastníckeho práva je podľa názoru súdu prvej inštancie realizovaný zo strany žalovaného dvoma priečnymi plotmi s ich betónovými stĺpikmi. Stĺpiky týchto plotov majú betónové základy v zemi, siahajúce do hĺbky 50 cm, ktorú skutočnosť žalovaný nerozporoval. Z týchto dôvodov súd prvej inštancie priečne oplotenia skrz ich betónové základy považoval za stavbu v občianskoprávnom zmysle. Rušebný zásah predstavuje umiestnenie betónových stĺpikov plotu na parcelách, vlastnícky patriacich žalobcovi, ktoré spôsobujú presah uvedeného plotu, v prípade prvého priečného oplotenia v dĺžke 0,15 m do parc. č. XXX/X a v prípade druhého priečného plotu v dĺžke 0,35 m do parc. č. XXX/X a v dĺžke 0,08 m do parc. č. XXX. Pokiaľ ide o stavbu plotov, pre ich posúdenie ako neoprávnených, nie je podľa názoru súdu prvej inštancie rozhodujúce, či ich žalovaný ako stavebník realizoval v dobrej, či zlej viere a ako také je ich potrebné vzhľadom na súčasný zásah do pozemkov žalobcu považovať za neoprávnené.

10. Pokiaľ ide o nariadenie odstránenia vyššie spomínaných stavieb z hľadiska ich účelnosti, súd prvej inštancie uviedol, že samotný žalovaný sa v rámci svojej účastníckej výpovede vyjadril v tom zmysle, že v prípade priečného oplotenia, ak sa preukáže zásah, nie je problém toto oplotenie presunúť (pojednávanie zo dňa 20.11.2010 sp. zn. 16C/47/2010), v prípade vstupnej brány rovnako túto možnosť presunu pripustil s dovetkom, že toto by bolo finančne náročnejšie.

11. Súd prvej inštancie v tej súvislosti uviedol, že odstránenie týchto stavieb sa nejaví ani ako postih, ktorý by bol v rozpore s dobrými mravmi. V prípade priečných oplotení zásah do pozemkov žalobcu je malý, po technickej stránke ide len o posun koncových stĺpikov oboch plotov, ktorý aj podľa vyjadrenia žalovaného nie je problematický. V prípade kovového stĺpu vstupnej brány v čase jeho výstavby už medzi stranami sa objavovali rozpory o posunutí hranice medzi pozemkami, pokiaľ sa preto chcel žalovaný do budúcnosti vyhnúť sporom, mal si vopred zabezpečiť súhlasný postoj žalobcu ako vlastníka susediacej nehnuteľnosti, ktorý by do budúcnosti nebol spochybniteľný. Spomínané stavby sú zo stavebnotechnického hľadiska len tzv. drobnými stavbami, nie sú stavbami určenými na bývanie, ktorých odstránením by utrpela kvalita bývania. Tieto stavby boli určené len na oddelenie jednotlivých pozemkových plôch žalovaného. Je pravdou, že uvedené stavby žalovaného samé o sebe zasahujú do parciel žalobcu naozaj len v minimálnej miere, avšak spoločne s ďalšími stavebnými zásahmi, ktoré neboli súdom vyhodnotené ako stavby v občianskoprávnom zmysle, žalobcovi podľa jeho vyjadrenia bránia viesť súvislé oplotenie medzi jeho parcelami a parcelami žalovaného, a tým obmedzujú žalobcu v jeho práve chrániť svoj nehnuteľný majetok uvedeným spôsobom. Odstránenie týchto stavieb sa súdu nejavilo ako neúčelné, preto považoval spôsob vyrovnania vzťahu medzi stranami sporu, t.j. odstránenie uvedených stavieb, za náležitý.

12. V prípade pozemku žalobcu - parc. č. XXX/X zásah zo strany žalovaného je realizovaný múrom o dĺžke 1,6 m v celkovej výmere 0,64 m², pričom podľa tvrdenia žalobcu, ktoré nebolo rozporované

žalovaným, uvedený múr nemá betónový základ a je postavený len na zemi. Predmetný múr bol postavený ešte právnym predchodcom žalovaného, podľa tvrdení žalovaného ho staval jeho starý otec a podľa tvrdení žalobcu otec žalovaného. Sám žalobca uviedol, že k výstavbe plotu došlo niekedy v roku 1957. Tento múr nemá betónový základ, je postavený na zemi. V konaní nebolo preukázané, že by bol v minulosti súčasťou nejakej inej stavby, slúžil len na oddelenie oboch pozemkov strán sporu. Nakoľko spomínaný múr nemá pevný (betónový) základ, nie je ho možné podľa názoru súdu prvej inštancie považovať za stavbu nehnuteľnú v zmysle § 119 Občianskeho zákonníka. Podľa názoru súdu prvej inštancie ide len o určitý spôsob spracovania zemského povrchu na danom pozemku, na ktorom sa rozprestiera. Za zásah je potrebné považovať aj navýšenie vykonané na parc. č. XXX/X a parc. č. XXX/X. Takéto navýšenie terénu predstavuje výsledok určitej stavebnej činnosti.

13. K týmto zásahom uvedeným v predchádzajúcom odseku súd prvej inštancie uviedol, že stavbám chýba betónový základ, majú preto len charakter určitého spôsobu spracovania povrchu tej ktorej zasiahnutej parcely žalobcu, sú však výsledkom určitej stavebnej činnosti žalovaného, resp. jeho právneho predchodcu, preto vo vzťahu k týmto zásahom poskytol žalobcovi v zmysle § 126 ods. 1 Občianskeho zákonníka ochranu uložením povinnosti ich odstrániť.

14. Súd prvej inštancie mal za preukázané, že zo strany žalovaného došlo k neoprávnenému zásahu, keďže na vykonanie týchto stavebných činností nemal žiaden právny dôvod. V danom prípade nebolo preukázané, že by v súvislosti s realizáciou týchto zásahov žalovanému prináležalo akékoľvek oprávnenie, či už na základe vecného práva, prípadne obligačného práva alebo priamo zo zákona. Súd prvej inštancie pripustil, že medzi stranami sporu vzhľadom na posun hraničnej čiary nastala spornosť ohľadom vlastníctva parc. č. XXX/X, Č.. XXX/X, Č.. XXX/X R. Č.. XXX/X, na ktorých boli zásahy realizované, avšak táto spornosť bola odstránená rozsudkom súdu prvej inštancie zo dňa 3.3.2014 č. k. 16C/47/2010-103, právoplatným dňa 23.4.2014, ktorým bolo deklarované výlučné vlastníctvo žalobcu k uvedeným parcelám.

15. Na základe týchto úvah súd vyhovel žalobe v časti, v ktorej sa žalobca domáhal uloženia povinnosti žalovanému odstrániť z parc. č. XXX/X vstupnú bránu, odstrániť múr z parc. č. XXX/X, odstrániť dve priečne oplotenia, z ktorých jedno zasahuje len do parc. č. XXX/X a druhé do parc. č. XXX/X a do parc. č. XXX a navýšenie z parc. č. XXX/X a XXX/X. Pokiaľ ide o formuláciu výrokov II. až V. rozsudku, ktorými súd žalobe vyhovel, v porovnaní so žalobným petitom pôvodnej žaloby, resp. jej doplnenia súd poznamenal, že sa neodchýlil od žaloby, pretože použitím iných slov vyjadril v uvedených výrokoch rozhodnutia rovnaké povinnosti, ktorých sa žalobca vo vzťahu k žalovanému domáhal.

16. Výrokom VI. zamietol žalobu v prevyšujúcej časti žalobcom uplatňovaných nárokov, ktorých sa netýkalo čiastočné späťvzatie žaloby, a síce v časti, ktorou sa žalobca dožadoval uloženia povinnosti žalovanému odstrániť asfaltovú cestu s poklopom nachádzajúcu sa pred bránou, na parc. č. XXX/X, odstrániť aj tretie priečne oplotenie, ktoré by malo zasahovať do parc. č. XXX/X, prípadne parc. č. XXX a povinnosti odstrániť navýšenie dvora z parc. č. XXX/X, XXX R. XXX. Pokiaľ ide o asfaltovú cestu s poklopom, v konaní nebolo preukázané, že by v tomto smere došlo k zásahu do parc. č. XXX/X, resp. do akejkoľvek inej parcely. Poklop na studni sa nachádza na parc. č. XXX/X, ktorú vlastní obec Studenec a táto je vzdialená od rodinného domu žalobcu 3,30 m. Spevnená plocha asfaltom nezasahuje do vlastníctva pozemku žalobcu, nakoľko sa nachádza na verejnom majetku obce Studenec. Pokiaľ sa žalobca domáhal odstránenia tretieho priečného oplotenia, v konaní nebolo preukázané, že toto zasahuje do parciel vlastnícky patriacich žalobcovi, rovnako ani navýšenie nezasahuje do parciel vlastnícky patriacich žalobcovi, preto v tejto časti súd žalobu zamietol.

17. Súd prvej inštancie uviedol, že nevykonal dôkaz navrhnutý žalovaným - výsluch brata žalobcu a syna žalobcu vo vzťahu k výstavbe kamenného múru a vstupnej brány, nakoľko vykonanie týchto dôkazov nepovažoval za účelné. Z vyjadrenia strán sporu vyplynulo, že kamenný múr bol postavený najneskoršie v roku 1957, a že nemá betónový základ, pričom výsledky znaleckého skúmania jednoznačne preukázali, že tento zasahuje do parc. žalobcu č. XXX/X. Žalovaný neozrejmil, ku akým skutočnostiam by sa mali títo svedkovia vyjadriť, a pokiaľ ide o vstupnú bránu žalovaný neozrejmil, čo by mali navrhnutí svedkovia ozrejmiť. Na posudzovanie neoprávnenosti tejto stavby nemá vplyv ani prípadná vedomosť žalobcu o tom a skutočnosť, že voči výstavbe nezakročil.

18. O trovách konania rozhodol v zmysle § 255 ods. 1, 2 C.s.p. tak, že žiadna zo strán sporu nemá právo na náhradu trov konania. Štátu nepriznal nárok na náhradu trov v zmysle § 257 C.s.p., nakoľko práve v dôsledku činnosti orgánov štátu boli tieto trovy spojené s úhradami preddavkov znaleckého dokazovania vyvolané. Spor o hraničnú čiaru vyplynul z nesprávne vykonanej obnovy katastrálneho operátu. Tento stav spôsobil štát nedôsledným vykonaním príslušnej obnovy katastrálneho operátu.

19. Proti tomuto rozsudku, a to proti jeho vyhovujúcim výrokom, ktorými bolo žalobe vyhovené podal v zákonnej lehote odvolanie žalovaný a odvolaciemu súdu navrhol, aby rozsudok v napadnutom rozsahu zrušil a vrátil vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie alebo, aby rozsudok zmenil tak, že návrh žalobcu v napadnutom rozsahu zamietne. Vytkol súdu prvej inštancie, že pokiaľ ide o uloženie povinnosti žalovanému odstrániť kovový stĺp vstupnej brány a priečne oplotenia, nesprávne aplikoval ust. § 135c Občianskeho zákonníka, keď neprihliadol ku všetkým zisteným skutočnostiam a vzniknutú situáciu komplexne nezhodnotil. V tej súvislosti súd len uviedol, že ide o stavby drobné, ich odstránenie má „len“ v minimálnej miere zasiahnuť do práv stavebníka, t.j. žalovaného, a preto sa toto odstránenie zdá ako účelné. Samotné odstránenie stavby by malo v zmysle ust. § 135c Občianskeho zákonníka prichádzať na rad ako krajné riešenie, kde nie je reálne možné usporiadať vzťahy medzi spornými stranami iným, zákonom daným spôsobom. Tak ako kovový stĺp vstupnej brány, tak aj priečne oplotenia sú vlastníctvom žalovaného a v rámci jeho obydlija a rodiny spĺňajú svoj účel a úlohu, ktoré pre svojich užívateľov plnia, čo nemožno opomenúť. Ich odstránenie je nepríjemným zásahom do užívacích a vlastníckych práv, nakoľko aj tieto ich praktické súčasti tvoria jeden celok vlastníctva, ktorý bude výkonom takto vykonaného rozsudku značne narušený. Pokiaľ ide o kovový stĺp, je situácia o to komplikovanejšia, nakoľko celá jeho funkčná súčasť v podobe vstupnej brány sa nachádza na pozemku vo výlučnom vlastníctve žalovaného. Preto nie je zrejmé, z akých skutočností súd vychádzal, pokiaľ vo výroku II. rozsudku uložil povinnosť žalovanému odstrániť aj vstupnú bránu. Takáto formulácia zdržania sa zásahu do práv žalobcu, nad rámec príslušných ustanovení Občianskeho zákonníka, nemá oporu v žiadnom právnom predpise a neopodstatneným spôsobom uprednostňuje práva žalobcu pred právami žalovaného, hoc zásah zo strany žalovaného bol uskutočnený naozaj len v minimálnej miere, čo pripustil aj konajúci súd. Súd mal vykonať ďalšie dokazovanie, výsledkom ktorého by bolo spravodlivé usporiadanie pomerov a nie vznik ešte väčších zásahov do práv žalovaného. Súd prekročil súdnu právomoc vo vzťahu k žalobnému návrhu, keď prekročil návrh na začatie konania a priznal žalobcovi viac, než žiadal v žalobnom petite. Súd v rozsudku uviedol, že má dôjsť k odstráneniu aj stavebných úprav, za ktoré považuje kamenný múr a navýšenie na parc. č. XXX/X R. Č.. XXX/X. Takáto definícia či forma zdržania sa zásahu do vlastníckych práv žalobcu je pomerne vágna a nedáva jasnú odpoveď, ako má žalovaný túto povinnosť splniť. Nevyhnutnou náležitosťou výroku rozsudku je určitosť ním uloženej povinnosti, nakoľko od nej sa odvíja vykonateľnosť rozsudku. Všetky výroky súdu v napadnutom rozsudku v nadväznosti na ust. § 126, § 135c Občianskeho zákonníka odvolateľ považuje za prísny a neprimeraný postih stavebníka prihladnuc aj na to, že stavby neboli realizované v rozpore so stavebným zákonom či závermi skoršie vykonanej ROEP, pričom v prospech žalovaného vyznieva argument, že vo výkone vlastníckych práv žalobcu tieto nijako nebránia a neobmedzujú ho. Vytkol súdu, že nevykonal všetky ním navrhnuté dôkazy, najmä nevypočul syna a brata žalobcu. Práve vykonanie týchto dôkazov by ozrejnilo rozhodujúce skutočnosti, došlo by k objasneniu spôsobu užívania pozemkov oboch sporových strán, ich vzájomného spolunažívania a správania sa pri stavebných prácach a úpravách týkajúcich sa sporných záležitostí, ako aj minulého spôsobu využívania nehnuteľností. Poukázal na to, že žalobca šikanóznym správaním narúša existujúce susedské vzťahy, iniciovaním súdnych konaní, pričom vo väčšine prípadov by sa dali tieto riešiť nespornovo. Aj keď o určovacích žalobách ohľadom určenia spornej hranice a určenia vlastníctva k sporným parcelám už bolo súdom právoplatne rozhodnuté, odvolateľ má za to, že treba prihliadnuť na tolerovateľné odchýlky v rámci vytyčovania hraníc v praxi. To, s akou presnosťou sa dá hranica vytyčiť, vždy závisí od viacerých parametrov. Dá sa povedať, že povolená odchýlka sa začína pri 8 cm, sú územia, kde sú mapované podklady v papierovej, nedigitalizovanej podobe. Aj bez hlbších analýz sa nedá zodpovedať otázka, kadiaľ presne vedie hranica medzi dvoma pozemkami. Porovnávajúc zásahy do vlastníckeho práva žalobcu v podobe kovových stĺpov, múrov či prevýšenia pozemku, ktoré v skutočnosti predstavujú snáď pár centimetrov zeme, by pri pracnejšom skúmaní veci zrejme spadalo do geodetickej odchýlky akceptovanej praxou v tejto oblasti.

20. Žalobca vo vyjadrení k odvolaniu uviedol, že sa stotožňuje s rozhodnutím súdu prvej inštancie, ktoré považuje za správne. Preto navrhol rozsudok v napadnutom rozsahu potvrdiť.

21. Krajský súd v Košiciach ako súd odvolací, prejednal odvolanie žalovaného bez nariadenia pojednávania v zmysle ust. § 385 ods. 1 zák. č. 360/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „C.s.p.“) v rozsahu danom ust. § 379 a § 380 C.s.p., z hľadísk uplatnených odvolacích dôvodov a dospel k záveru, že rozhodnutie súdu prvej inštancie v napadnutom rozsahu je potrebné zrušiť pre jeho nepreskúmateľnosť.

22. Odvolaním bol napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie v jeho vyhovujúcich výrokoch, ktorými bolo žalobe vyhovené, preto rozsudok len v tomto rozsahu spolu s výrokom o trovách konania strán sporu a štátu sa stal predmetom odvolacieho prieskumu.

23. Výrok o zastavení konania v časti, v ktorej sa žalobca domáhal uloženia povinnosti žalovanému odstrániť konáre stromov z hospodárskej budovy na parc. č. 299 a výrok rozsudku v zamietajúcej časti sa nestal predmetom odvolacieho prieskumu, keďže tieto výroky neboli odvolaním napadnuté.

24. Odvolací súd po preskúmaní odvolania dospel k záveru, že súd prvej inštancie sa dopustil procesnej vady konania, keď v dôsledku nedostatočného (nepreskúmateľného) odôvodnenia rozhodnutia došlo k porušeniu práva strán sporu na spravodlivý proces.

25. Odôvodnenie rozhodnutia je obsahovou náležitosťou písomného vyhotovenia rozhodnutia, ktoré má stručne, jasne, výstižne a presvedčivo uviesť, čoho a z akých dôvodov sa žalobca domáhal, ako sa vyjadril žalovaný, a vysvetliť, ktoré skutočnosti považoval za (ne) preukázané, z ktorých dôkazov (ne) vychádzal, akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil a ako vec právne posúdil (§ 220 ods. 2 C.s.p.).

26. Požiadavka, aby rozhodnutie bolo riadne odôvodnené, patrí medzi základné atribúty spravodlivého procesu. Jej účelom je medzi iným zabezpečiť transparentnosť, legitimitu a kontrolovateľnosť súdneho rozhodnutia. Nedostatočné odôvodnenie rozhodnutia spôsobuje jeho nepreskúmateľnosť.

27. Súd je povinný v zmysle ust. § 220 ods. 2 C.s.p. sformulovať odôvodnenie spôsobom, ktorý zodpovedá základným pravidlám logického, jasného vyjadrovania a musí spĺňať základné gramatické, lexikálne a štylistické hľadiská. Súd je povinný v odôvodnení rozhodnutia vyporiadať sa so všetkým, čo v priebehu konania vyšlo najavo a čo strany sporu tvrdili, pokiaľ to má vzťah k prejednávanej veci.

28. Odvolací súd je v prejednávanej veci toho názoru, že súd prvej inštancie učinil závery svojho rozhodnutia v napadnutom rozsahu a uložil povinnosť žalovanému odstrániť stavby vo výroku rozsudku uvedené bez toho, aby prihliadol na všetky skutočnosti, rozhodujúce pre výsledok jeho rozhodnutia, teda aby zobral do úvahy všetky okolnosti posudzovanej veci. Súdu prvej inštancie je potrebné vytknúť, že sa nevyporiadal so všetkými tvrdeniami a námietkami strán sporu k vykonaným dôkazom, preto je úvaha súdu o potrebe vyhovieť žalobe nepriliehavá a nepresvedčivá.

29. Podstatou sporu v danej veci je stret dvoch vlastníckych práv strán sporu k rôznym predmetom, ku stavbám a pozemkom. Pri rozhodovaní o režime neoprávnenej stavby je rozdiel v tom, či ide o stavbu nehnuteľnú alebo hnutel'nú a v nadväznosti na charakter stavby je potrebné aplikovať buď ust. § 135c alebo § 126 Občianskeho zákonníka.

30. Pokiaľ ide o aplikáciu § 135c Občianskeho zákonníka, v konaní o neoprávnenej stavbe a pri skúmaní účelnosti jej odstránenia je potrebné vždy hodnotiť objektívne, t.j. s prihliadnutím ku všetkým skutočnostiam a povahe každého jednotlivého prípadu, či odstránenie tej ktorej stavby je aj účelné. V rámci tejto voľnej úvahy musí súd prihliadnuť predovšetkým k povahe a rozsahu hospodárskej straty, ktorá by odstránením stavby vznikla, k akému účelu bola stavba zriadená, aký je jej charakter, k rozsahu zastavaného pozemku, prípadne k rozsahu pozemku nutného k užívaniu stavby, k okolnostiam, za akých bola stavba zriadená, či stavebník staval stavbu v dobrej viere, že mu pozemok patrí, či vlastník pozemku o stavbe vedel a hneď zakročil. Súd musí porovnať hospodársku stratu a inú stratu, ktorá by odstránením stavby vznikla na jednej strane, so záujmom na ďalšom využití stavby na strane druhej, bez významu nie je ani porovnanie týchto strát vo vzťahu k následnému hospodárskemu využitiu doposiaľ zastavaného pozemku neoprávnenou stavbou, prípadne pozemku doposiaľ užívaného v súvislosti so stavbou. Hospodárska strata vzniknutá odstránením stavieb predstavuje nie len náklady na odstránenie stavieb ale aj cenu stavieb. Bez významu nie je ani možné využitie pozemku jeho vlastníkom po odstránení stavieb.

31. Pri poskytovaní ochrany vlastníkovi pozemku u stavby, ktorá nemá charakter nehnuteľnej veci, je potrebné aplikovať ust. § 126 Občianskeho zákonníka. Podľa ustálenej súdnej praxe je potrebné posúdiť, či uloženie povinnosti odstrániť takúto stavbu je v súlade s dobrými mravmi a či žalobný návrh nenesie znaky šikany. V tej súvislosti je nutné zvážiť, aká ujma objektívne žalobcovi v dôsledku neoprávnenej stavby vznikla a ako (v akom rozsahu) je obmedzený v užívaní zostávajúcej časti pozemku. Je teda potrebné posúdiť, či poskytnutie ochrany vlastníckemu právu žalobcovi vážne nepoškodí užívateľa stavby bez toho, aby prinieslo vlastníkovi pozemku odpovedajúci prospech a či vyhovenie žalobe sa nedotkne zvlášť významného záujmu žalovaného.

32. Pokiaľ ide o stavby, ktoré podľa názoru súdu prvej inštancie majú charakter nehnuteľných vecí (kovový stĺp vstupnej brány spolu so vstupnou bránou na ňom upevnenou a priečne oplatenie zasahujúce do parciel žalobcu uvedených vo výrokoch II. a III. rozsudku, vo vzťahu ku ktorým aplikoval ust. § 135c Občianskeho zákonníka), tieto súd uložil žalovanému odstrániť keď mal za to, že ich odstránenie sa javí ako účelné. Vychádzal z toho, že sám žalovaný sa pri svojej účastníckej výpovedi vyjadril, že v prípade priečného oplatenia, ak sa preukáže zásah, nie je problém toto oplatenie presunúť a v prípade vstupnej brány rovnako pripustil možnosť jej presunu s dovetkom, že by to bolo finančne náročnejšie. Podľa názoru súdu prvej inštancie odstránenie týchto stavieb sa nejaví ani ako postih, ktorý by bol v rozpore s dobrými mravmi. V prípade priečného oplatenia ide o zásah do pozemku žalobcu malý, avšak po technickej stránke ide len o posun koncových stĺpikov oboch plotov, ktorý podľa vyjadrenia samotného žalovaného nie je problematický. V prípade kovového stĺpu vstupnej brány prihliadol na to, že už počas jej stavby sa vyskytovali spory medzi stranami a je chybou žalovaného, že si nezabezpečil od žalobcu do budúcnosti nespochybniteľný súhlas s touto stavbou. Súd konštatoval, že ide len o tzv. drobné stavby, ktoré nie sú určené na bývanie a ich odstránením by neutrpela kvalita bývania žalovaného. Aj keď tieto stavby zasahujú do parciel žalobcu len v minimálnej miere, ich odstránením sa umožní žalobcovi chrániť svoj nehnuteľný majetok súvislým oplatením.

33. V súvislosti s uložením povinnosti odstránenia vyššie spomínaných stavieb je potrebné súdu prvej inštancie vytknúť, že vec nesprávne právne posúdil, keď neprihliadol na všetky aspekty významné z hľadiska aplikácie § 135c Občianskeho zákonníka, a to aj pri posudzovaní účelnosti odstránenia týchto stavieb. Konanie o vyporiadanie neoprávnenej stavby je konaním, v ktorom z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vyporiadania vzťahu medzi stranami sporu, preto súd nie je viazaný návrhom žalobcu a pokiaľ dospeje k záveru, že žalobcom navrhnuté vyporiadanie nie je prijateľné, musí usporiadať vzájomné vzťahy iným spôsobom, vyplývajúcim z ust. § 135c Občianskeho zákonníka. V danom prípade žalovaným zriadené stavby stoja na pozemku žalobcu len sčasti, preto ani v prípade súhlasu žalobcu neprichádza do úvahy upraviť vzájomné vzťahy prikázaním časti stavby za náhradu do vlastníctva žalobcovi. V napadnutom rozsudku však absentuje akákoľvek úvaha súdu, prečo pri výbere vhodnej alternatívy v zmysle § 135c Občianskeho zákonníka pre úpravu vlastníckych vzťahov strán sporu preferoval práve uloženie povinnosti odstrániť časti stavieb žalovaným a nie prípadné zriadenie vecného bremena za náhradu. V tomto smere je preto odôvodnenie rozsudku neúplné, teda nesprávne.

34. Súdu prvej inštancie je tiež potrebné vytknúť, že pri posudzovaní účelnosti odstránenia týchto stavieb neprihliadol na všetky okolnosti prípadu, nevykonal žiadne skutkové zistenia ohľadom finančnej nákladovosti potrebnej na ich premiestnenie, resp. odstránenie spomínaných stavieb, keď vychádzal výlučne len z vyjadrenia žalovaného, uvedeného v rámci výpovede na pojednávaní dňa 23.11.2010, ktorý sa vyjadril v súvislosti so stavbou plotu, že tento je osadený na stĺpikoch, ktoré majú betónový základ, a že nie je problém stĺpik plotu premiestniť. Pri svojej účastníckej výpovedi však žalovaný žiadnym spôsobom nezaujal postoj k tomu, akú hospodársku stratu by utrpel prípadným premiestnením týchto stĺpikov, prípadne kovového stĺpu a vstupnej brány. Následne v priebehu konania žalovaný so žalobou nesúhlasil a uviedol, že nie je ochotný odstrániť stavby, ktoré sú predmetom konania. Súd sa nevyporiadal ani s obranou žalovaného, ktorý poukazoval u kovového stĺpu na jeho minimálny presah do pozemku žalobcu ale i na jeho funkčnú spätosť s bránou stojacou v prevažnej miere na jeho pozemku, že konanie žalobcu, ktorý žiada odstrániť tento kovový stĺp vykazuje známky šikany. Žalovaný sa už v priebehu konania bránil tým, že pokiaľ ide o priečne oplatenie, toto zasahuje do pozemku žalobcu len v minimálnom rozsahu, v rôznych častiach ide len o presahy o niekoľko málo centimetrov, navyše v prípade stavby plotu stavebník nekonal v zlej viere, práve naopak vychádzal z toho, že ide o pozemok vlastnícky mu patriaci a až následne, keď bol plot postavený zistilo sa, že nestojí na pozemku žalovaného. Žalovaný sa v priebehu konania bránil tým, že odstránením týchto stavieb by došlo ekonomicky k jeho poškodeniu

a žalobcovi by takýto výsledok sporu neprinesol žiaden prospech, nakoľko uvoľnený kúsok pozemku nemôže žiadnym spôsobom využiť. Žalovaný tvrdil, že žalobný návrh a argumentácia žalobcu nesú znaky šikany, keď žalobca nerešpektuje dobré susedské vzťahy a zaužívanú skutočnosť, že pokiaľ ide o vstupnú bránu, táto sa aj medzi ostatnými susedmi v dedine stavia tak, ako v prejednávanej veci, teda, že sa dotýka stavby susediaceho pozemku. V danom prípade je to účelné, nakoľko brána kopíruje „medzeru“ medzi jednotlivými rodinnými domami. Pokiaľ ide o samotnú bránu, žalovaný poukazoval predovšetkým na tú skutočnosť, že jej presah do pozemku žalobcu činí v oblasti umiestnenia kovového stĺpu 0,10 m x 0,10 m, teda v minimálnom rozsahu.

35. Pokiaľ sa súd prvej inštancie nevysporiadal so všetkými okolnosťami, významnými z hľadiska rozhodnutia vo veci, na ktoré odvolací súd vyššie poukázal, jeho odôvodnenie je potrebné považovať za nedostatočné a jeho úvahy, na ktorých založil rozhodnutie, za nepreskúmateľné.

36. Odvolací súd považuje za opodstatnené aj námietky žalovaného, ktorý vytýka súdu prvej inštancie, že napadnutý rozsudok je v jeho vyhovujúcich výrokoch neurčitý, a teda nevykonateľný.

37. K tomu odvolací súd udáva, že pre naplnenie vykonateľnosti rozsudku je potrebné stavbu, resp. jej časť, vo výroku rozsudku identifikovať tak, aby bolo zrejmé, aká povinnosť sa ukladá žalovanému, resp. akú stavbu alebo jej časť sa ukladá rozsudkom odstrániť. Len taký výrok je určitý, ak nevzniknú žiadne pochybnosti o otázke, ktorej časti stavby alebo prípadne celej stavby sa povinnosť odstránenia týka.

38. Niet pochyb, že žalobca sa v tomto konaní domáha odstránenia stavieb uvedených v petite žalobného návrhu, ktorého zmena bola pripustená uznesením súdu prvej inštancie zo dňa 24.9.2013. Súd prvej inštancie v podstatnej časti prebral žalobcom navrhnutý petit do jednotlivých výrokov rozsudku, avšak z povinnosti uloženej vo výrokoch II., III. a IV. vyplýva, že žalovanému bolo uložené odstrániť kovový stĺp spolu so vstupnou bránou na ňom upevnenou, kamenný múr a priečne oplotenie, aj keď niet pochyb o tom, že do pozemku žalobcu zasahujú len časti týchto stavieb a nie celé stavby. V tomto smere je preto rozsudok neurčitý a z toho dôvodu aj nevykonateľný, keďže z neho nemožno jednoznačne zistiť, aká konkrétna povinnosť bola žalovanému uložená, teda či mu bola uložená povinnosť odstrániť celú stavbu alebo len jej časť.

39. Z vyššie uvedených dôvodov odvolací súd zrušil rozsudok v napadnutých výrokoch, vrátane súvisiaceho výroku o trovách konania strán sporu a štátu podľa § 389 písm. b/ C.s.p. a v zrušenom rozsahu vrátil vec súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

40. Úlohou súdu prvej inštancie bude opätovne posúdiť nárok žalobcu z hľadísk uvedených v tomto rozhodnutí a opätovne vo veci rozhodnúť. Súd prvej inštancie bude dbať na to, aby odôvodnenie rozsudku zodpovedalo ust. § 220 ods. 2 C.s.p., teda aby rozsudok bol preskúmateľný.

41. Súd prvej inštancie rozhodne aj o trovách tohto odvolacieho konania (§396 ods. 2 C.s.p.).

42. Toto rozhodnutie prijal senát Krajského súdu v Košiciach pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozhodnutiu odvolanie **n i e j e** prípustné.

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 C.s.p.).

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak

- a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,
- c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
- d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo

f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 C.s.p.).

Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

- a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,
- b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
- c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne (§ 421 ods. 1 C.s.p.).

Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa § 357 písm. a) až n) (§ 421 ods. 2 C.s.p.).

Dovolanie podľa § 421 ods. 1 nie je prípustné, ak

- a) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
- b) napadnutý výrok odvolacieho súdu o peňažnom plnení v sporoch s ochranou slabšej strany neprevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
- c) je predmetom dovolacieho konania len príslušenstvo pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania neprevyšuje sumu podľa písmen a) a b).

Na určenie výšky minimálnej mzdy v prípadoch uvedených v odseku 1 je rozhodujúci deň podania žaloby na súde prvej inštancie (§ 422 ods. 1,2 C.s.p.).

Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné (§ 423 C.s.p.).

Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy. Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§ 427 ods. 1,2 C.s.p.).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 C.s.p.).

Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 C.s.p.).

Povinnosť podľa odseku 1 neplatí, ak je

- a) dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- b) dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- c) dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§ 429 ods. 2 C.s.p.).

Rozsah, v akom sa rozhodnutie napáda, môže dovolateľ rozšíriť len do uplynutia lehoty na podanie dovolania (§ 430 C.s.p.).